

розвитку рослин і гідротермічних умов, вивчені недостатньо. Разом з тим, важливо також встановити особливості зміни показників якості у різних сортів пшениці озимої. Перспективним є вивчення взаємного впливу рівня азотного живлення на продуктивність рослин і якості зерна озимої пшениці різних сортів.

УДК 631.165:634.1/7

Костюк Л.А., Фільов В.В.

ДС помології ім. Л.П.Симиренка ІС НААН, Мліїв-1, Городищенський р-н, Черкаська обл., 19512, Україна

e-mail: mlivis@ukr.net

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ СЛИВИ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, СОРТИМЕНТ

Слива є важливою плодовою культурою, яку здавна вирощують в Україні та світі. Слива домашня поширена лише в культурі, але її родоначальники – терен і алича – є дикими видами. Історія культури терносливи достеменно відома з VI ст. до н.е. Згідно Плінія, вона була завезена до Італії поетапно з Близького Сходу, ймовірно – з древнього Дамаску. Конкретно про сорти сливи домашньої (звичайної садової) перші чіткі відомості ми знаходимо саме у Плінія (29-79 р. н. е.), що і дозволяє встановити, що в Європі вона має двотисячорічну історію. В Україну слива завезена давно, але суттєве оновлення сортименту відбулося протягом останнього сторіччя. У нашій країні за кількістю дерев вона лідирує серед кісточкових культур (більше 31 млн. шт., або 37,4%), як і за загальною площею насаджень (27,8%). (В.В. Павлюк, 2004).

Водночас у сортовому складі насаджень сливи в період між переписами багаторічних насаджень 1984 і 1998 рр. відбулося мало змін. У плодоносних насадженнях переважають застарілі сорти - 'Угорка' звичайна (питома вага якої за кількістю дерев у насадженнях становила 16,9%), 'Анна Шпет' (15,0), 'Ренклюд Альтана' (14,7), 'Угорка італійська' (11,4), питома вага яких у загальній площі насаджень сливи становила 58,0%... В Україні під час перепису багаторічних насаджень було виявлено понад 30 сортів сливи, з яких тільки 17 – районовані (В.А.Рулєв, 2007).

Як свідчить аналіз статистичних даних ФАО ООН, плодоносні насадження сливи у світі на сьогодні займають понад 2,6 млн. га або 7,4 % від площі усіх плодкових насаджень (36 млн. га). За період з 1961 року площа під цією культурою зросла більш як у 6,5 разів. Валовий збір цієї культури у 2016 році склав 12,1 млн. т. (з 1961 року зріс у 2 рази). З 2007 по 2016рр. виробництво слив у світі зростало в середньому на 2,5% щороку. Максимальний темп росту за зазначений період відмічено в 2013 році (7%).

Найбільшим виробником сливи є Китай: 6,6 млн. т або 55,3% від загального виробництва. В межах півмільйона тонн вирощують сливу Румунія і Сербія. Україна в рейтингу серед 86 країн-виробників сливи посідає 12 місце (178,3 тис. т. або 1,5%). Найбільша частка площ під культурою сливи належить Китаю: майже 2млн. га або 73,9% (табл. 3). Від 2,4 до 2,9% площ насаджень припадає на Боснію і Герцоговину, Румунію, Сербію (63,2-77,9 тис. га). В Україні під цією культурою знаходиться 17,8 тис. га (0,7% світових площ): 11 місце у рейтингу країн-виробників сливи.

Найбільшими експортерами сливи є Іспанія, Чилі, США, Італія, Нідерланди, Сербія, Польща (63 %), які щорічно експортують від 75 до 55 тис. тонн продукції. До основних країн-імпортерів слив належать Росія, Німеччина, Нідерланди, США, Франція, Канада (46 %).

Аналіз даних імпорту-експорту плодів кісточкових культур в Україні свідчить про значні позитивні тенденції: зменшення на 20% імпорتنних поставок, зростання більш як удвічі експорту (як у фізичному, так і у грошовому вимірі), і, в результаті, зменшення від'ємного сальдо торговельного балансу на 40%.

Отже, стимуляторами збільшення світового виробництва сливи стали ріст населення та зростаюча популярність здорового харчування. Очікується, що ці ж фактори і надалі суттєво впливатимуть на ринок.

В Україні станом на 2016 рік в усіх категоріях господарств виробництво сливи становило 178,3 тис. т. при урожайності 97,1 ц/га. Площа плодоносних насаджень цієї культури на даний час складає 17,8 тис. га. Найбільші площі сливових насаджень знаходяться у Закарпатській (2,2 тис. га), Львівській (1,5 тис. га), Чернівецькій (1,4 тис. га.), Вінницькій і Дніпропетровській (1,3 тис. га), Івано-Франківській (1,1 тис. га) областях. Найбільший валовий збір плодів отримують у Закарпатській (17,5 тис. т.), Хмельницькій (16,4 тис. т.) і Дніпропетровській (12,2 тис. т.) областях з урожайністю 73,0-108,1 ц/га.

Для порівняння: у 1961-1965 рр. площа насаджень сливи становила 119,4 тис. га, тобто до сьогодні скоротилась майже в 10 разів. Найвищі валові збори цих плодів було відмічено у 1976-1980рр.: 385, тис. т при урожайності 46,3 ц/га.

За раціональними нормами споживання виробництво продукції садівництва в Україні повинно сягати не менше 3,6 млн. т. Науково-дослідними установами гігієни харчування встановлено нормативи по кожній групі культур та окремій плодовій культурі. Так, при нормі споживання плодючої продукції 79 кг, яка діє протягом тривалого періоду, рекомендований обсяг споживання зерняткових культур має становити 57,5 кг, у тому числі яблук – 50 кг, груші і айви – 7,5 кг, плодів кісточкових культур – 16 кг, у тому числі сливи – 7,0 кг, вишні – 4,0 кг, черешні – 2,0, абрикоса – 2,0, персика – 1,0 кг. Рекомендований норматив споживання горіхів – 1,5 кг, ягід – 4 кг (Рульєв, 2004). Загальний дефі-

цит виробництва плодів і ягід, а, отже, і незаповнена ніша внутрішнього ринку України, оцінюється в 1,8 млн. т. Якщо оцінювати рівень самозабезпеченості плодами сливи, виходячи із норми споживання 7 кг/рік на 1 людину, то він становить 61%, оскільки для повного закриття внутрішньої потреби у плодах сливи в Україні рівень виробництва мав би становити (без врахування експортних можливостей) щонайменше 294 тис. тонн, тобто він має бути збільшений на 39% або на 116 тис. тонн. І вирішенню цього питання сприятиме широке впровадження у промислове садівництво нових високопродуктивних сортів сливи вітчизняної селекції, зокрема – селекції ДС помології ім. Л.П.Симиренка: ‘Ненька’, ‘Ода’, ‘Волошка’, вирощування яких забезпечує отримання 39,8-78,5 тис. грн./га прибутку.

Станом на початок 2018 року в Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення в Україні (далі – Реєстр), знаходиться 14 сортів сливи, з яких половина (7) районовано до 2000 року. З цих 14 сортів 9 – селекції ДС помології ім. Л.П.Симиренка ІС НААН: ‘Волошка’, ‘Ода’, ‘Сентябрьська’, ‘Оригінальна’, ‘Кантата’, ‘Пам’ять матері’, ‘Окраса саду’, ‘Трудівниця Млієва’, ‘Ненька’. Сім із цих 9 сортів внесені до Реєстру після 2000 року.

Проте, як вже згадувалось вище, оновлення сортименту промислових насаджень відбувається надто повільно, що, в свою чергу, стримує збільшення виробництва цієї цінної культури. Хоча внутрішня ніша, як і зовнішній ринок, залишаються незаповненими. Так, згідно даних Державного реєстру суб’єктів насінництва та розсадництва, вирощуванням сливи у 2018 році займаються лише 3 господарства (по одному в Закарпатській, Львівській та Черкаській областях), які запланували виростити 9,5 тис. шт. саджанців сливи сортів, районованих до 2000 року: 7 тис. шт. сорту Стенлей та 2,5 тис. шт. сорту ‘Волошка’.

УДК 631.474

Кравчук О.О.^{1*}, Завальнюк О.І.^{2*}, Стефківська Ю.Л.³

¹⁻³Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна

*e-mail: oksanakravchuk2011@i.ua

ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ЗОНИ ЛІСОСТЕПУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Зона Лісостепу простягається смугою понад 1 тис. км від Карпат до східних кордонів України. Загальна площа її становить понад 20,1 млн. га, або 33,6% території держави. Порівняно м’яка зима, помірно вологе й тепле літо та родючі ґрунти створюють найсприятливіші в Україні умови для одержання високих і сталих урожаїв майже всіх тепло- і вологолюбних культур. У Лісостепу сконцентровано 37,5% площі по-